

הבינלאומית והבנק העולמי

אוהד בר-אפרת - היחידה לקשרים עם המוסדות הבינלאומיים

המשברים בקוריאה, בתאילנד, בפיליפינים, בברזיל, ברוסיה ועוד - פחדים שפחתו והוחלפו בראייה אופטימית של העתיד, אמנם תוך הכרה בסיכונים הקיימים. נגיד הבנק המרכזי של ארה"ב, אלן גרינספאן, עטור התהילה, דיבר על עידן חדש של עלייה מהירה בפריז, עידן שבו משוואות

כלכליות המבוססות על קשרים סטטיסטיים מהעבר אינן יעילות עוד לניבוי העתיד. לדברי גרינספאן, אמנם הביקושים בארה"ב גדלים במהירות, גידולם מתבטא בגידול המהיר של הגירעון במאזן התשלומים, ובתקופה של אבטלה נמוכה, גובר הלחץ לעליות שכר - אך התרחבות הייצור לעובד, הודות לטכנולוגיות חדשות, פותחת אפשרות לשגשוג מתמשך. גידול הפריז הוא, אפוא המנוע

לצמיחה, והוא המונע לחצים אינפלציוניים ממשיים במצב זה של אבטלה נמוכה. כהרגלו, העלה הנגיד האמריקני גם חששות לגבי יכולת ההתמדה של גידול הפריז בקצב כה מהיר.

האופטימיות התבטאה גם בעדכונים של אומדן קרן המטבע לגבי הצמיחה העולמית: אומדן הצמיחה לשנת 1999 עלה מ-2.3 אחוזים לפני חצי שנה ל-3 אחוזים בזמן הוועידה. ההאצה בצמיחה העולמית ובמדינות המפותחות מלווה ומסתייעת באינפלציה הנמוכה במדינות אלו, ששיעוריה בין 2.5 ל-3 אחוזים. פערי האינפלציה בין המדינות הולכים ומצטמצמים בהדרגה, והעולם הולך ומתכנס ליציבות מחירים.

לאור הנתונים החיוביים האלה פתחו כלכלני קרן המטבע את הדוח השנתי שהם מכינים לקראת הוועידה בתהייה: כיצד ייתכן שלמרות השיפור במדיניות הכלכלית ברוב המדינות, ההתקדמות בהורדת האינפלציה, ובאחריות התקציבית וקידום הרפורמות, אנו עדיין שומעים על משברים ועל חששות למשברים? ההצלחה בעולם בתחום האינפלציה באה לידי ביטוי בהורדת שיעור האינפלציה העולמי לנקודה הנמוכה

בנק ישראל מייצג את המדינה במוסדות הפיננסיים הבינלאומיים שהיא חברה בהם, וביניהם קרן המטבע הבינלאומית, קבוצת הבנק העולמי ובנקים אזוריים להשקעות, לשיקום ולפיתוח. על הקשר עם מוסדות בינלאומיים אלו מופקדת היחידה לקשרים בינלאומיים

בבנק. יחידה זו עוסקת בקשת רחבה של נושאים המעסיקים את המוסדות הכלכליים הבינלאומיים - מהתחום המוניטרי ועד לתחום ההומניטרי, משאלות פיננסיות גלובליות ועד לבעיות של עוני, חלוקת הכנסות ופיתוח כלכלי. מיגוון רחב זה של נושאים משתרע מרמת המקרו-כלכלה ועד לפרויקטים ספציפיים של השקעות.

נושאים אלו, העומדים על סדר היום של המערכת הכלכלית הגלובלית, עלו, בין היתר, בדיוני

הוועידה השנתית של קרן המטבע והבנק העולמי, שהתכנסה בסוף ספטמבר בושינגטון, בהשתתפות בכירי קרן המטבע והבנק העולמי, שרי אוצר, נגיד בנקים מרכזיים, בנקאים ומומחים פיננסיים. כבכל שנה, פרסמה קרן המטבע בוועידה את תמונת המשק העולמי ותחזיות לעתיד. בעקבות המשברים הכלכליים במספר מדינות, נידונו הדרכים לחיזוק מבנה המערכת המוניטרית העולמית, דרכי שיתופו של הסקטור הפרטי במניעת משברים פיננסיים ובטיפול במשברים כאלה, סוגיות של שקיפות, משטרי שערי חליפין וליברליזציה של תנועות הון. בהקשר של בעיית העוני בעולם נידונו תוכניות להלוואות למדינות עניות ויוזמה לפתרון בעיית החוב החיצוני של המדינות העניות ביותר; זאת תוך התייחסות לשאלות של פיתוח כלכלי ובחינת הנטל התקציבי והלימות ההון של המוסדות הבינלאומיים.

השנה, שלא כאשתקד, אופיינו דיוני הוועידה השנתית של קרן המטבע והבנק העולמי באווירה אופטימית. מנכ"ל קרן המטבע, קמדאסו, פתח את נאומו, בפני שרי האוצר והנגידים של קרוב למאתיים מדינות, בהזכירו את החששות ששררו בעולם בעקבות

ביותר בארבעים השנים האחרונות. זאת על רקע תמימות הדעים הגוברת בבנקים המרכזיים בעולם לגבי הצורך שלהם להתמקד במדיניות להורדת האינפלציה. חיזוק המשמעת התקציבית במדינות רבות תרם גם להגברת האחריות המוניטרית ולאפקטיביות של המדיניות הננקטת. עם זאת, גם כשמדדי המחירים לצרכן היו נמוכים יחסית, נרשמה במספר מדינות תנודתיות ניכרת במחירי הנכסים (בעיקר ניירות ערך ונדל"ן), וזו הביאה, במקרים מסוימים, לחוסר יציבות מקרו-כלכלית. נשאלת השאלה כיצד צריכה המדיניות המוניטרית להגיב על התפתחויות שונות במחירי הנכסים וכיצד למנוע את גלגולה של התנודתיות בשווקים הפיננסיים לבעיה כלכלית ברמת המקרו.

התפתחות משמעותית נוספת בעשור האחרון היא האינטגרציה של השווקים הפיננסיים, שהתאפשרה הודות לשיפורים הטכנולוגיים ולאסטרטגיה של פתיחות וליברליזציה בתנועות הון. הפוטנציאל לתנועות הון ניכרות חייב התאמות במשטרי שער החליפין, ובעיקר הפחתת המחויבות להגנה על שערי חליפין שאינם עולים בקנה אחד עם תנאי השוק, ובעקבות זאת ניכרת מגמה כללית של הגמשת משטרי שער החליפין. תנועות הון בממדים ניכרים אל משקים הצומחים במהירות יכולות להביא לחימום יתר וליצור "בועות" פיננסיות; היפוך המגמה של תנועות הון עלול להביא להתפתחויות לא רצויות בשערי החליפין. מספר מדינות החליטו לנקוט שיטות שונות של קיבוע שער החליפין - למשל איחוד מטבעי (בגוש האירו), או קיבוע באמצעות משטרים של מועצת מטבע (בארגנטינה ובהונג-קונג).

הדרך למניעת משברים כלכליים ולימוד לקחים מהמשברים שפרצו הייתה נושא נאומו של שר האוצר האמריקני, לארי סאמרס, אשר בחן במבט לאחור את הלקחים שניתן להפיק מההתפתחויות הכלכליות בתקופה האחרונה, ובמיוחד מניסיוןן של מדינות שעברו משברים כלכליים. מתברר כי גם - ובעיקר - בתקופה של גלובליזציה המדינות אחראיות לגורלן הכלכלי; הן המעצבות את מדיניותן ובכך קובעות את עתידן. אחד הגורמים המרכזיים להצלחה הוא הבהירות והשקיפות

של מטרות המדיניות והנתונים הכלכליים. שקיפות זו חשובה כדי למנוע תפניות חדות בהערכת המצב וכדי להגביר את הסתכלות המשקיעים הפיננסיים על נתוני המשק - במקום להתמקד בניחוש ההתנהגות הצפויה של משקיעים אחרים. אין הצדקה לאי שקיפות, משום שאין לקבל כנקודת מוצא ששיקול הדעת וניתוח המצב של הסקטור הציבורי טוב משיקול הדעת הקולקטיבי של השווקים הפיננסיים. למדנו כי יש להתאים את ניהול המדיניות לעולם המשתנה, שבו התמורות הטכנולוגיות רבות אף כי הפסיכולוגיה האנושית נשארת בעינה.

הגישה הכוללנית שמודגשת לאחרונה בבנק העולמי מתבטאת גם ובעיקר בהתייחסות לבעיית העוני. גיימס וולפנסון, נשיא הבנק העולמי, תוהה מדוע, על אף השיפור במצב הכלכלי העולמי, העוני במקומות רבים כה חמור. ההתקדמות במתן פתרונות לבעיית העוני איטית ומתסכלת. כיום עדיין כ-3 מיליארדי אנשים חיים מפחות לשני דולר ליום, כ-1.5 מיליארדים חיים ללא גישה למים נקיים, והפערים בין העניים לעשירים גדלים והולכים. כאסטרטגיה להתמודדות עם בעיה זו מדגיש הבנק העולמי את החשיבות של איכות השלטון, של ביעור שחיתויות, של מערכת משפטית תקינה, פיקוח נאות על המערכת הפיננסית, שירותי רווחה ראויים, מערכות חינוך ובריאות המתפקדות בהצלחה, תשתיות של מים וביוב, כבישים ואנרגיה.

ומבעיות כלל-עולמיות אלו - חזרה לישראל. לנוכח התחזקותו של המשק הישראלי והשתלבותו הגוברת בכלכלת העולם יש רצון, הן של ישראל והן של המוסדות הבינלאומיים, להגביר את מעורבותנו במיגון הנושאים העומדים על הפרק בארגונים הכלכליים הבינלאומיים. מאחר שישראל היא מדינה קטנה, שכוח ההצבעה שלה בארגונים הבינלאומיים אינו רב, יכולה תרומתה למוסדות הבינלאומיים להתבטא בעיקר בהבנתה ורגישותה לנושאים גלובליים, בהשתלבות של חברות ישראליות בפרויקטים בינלאומיים, ובאפשרויות ללמוד מניסיונו, ובייחוד מהצלחותיו, של המשק הישראלי.